

LORENS KRISTOFFER STOBÉES

berättelse

Om lappar och nybyggare.

(1746)

Efter att i sin relation till 1746—47 års riksdag angående gränslagningen mellan Sverige och Norge ha framställt de svårigheter, som blevo en följd av den av vissa svenska lappar i Norge utkrävda skatten, fortsätter Stobée:

Ordsaken til den danska skattens erläggande af en dehl lappar utj förutnemde byar skal effter de redlige svenska lapparnes gifne berättelser wara åthskillige såsom

1:o Effter som den danska skatten är ringa och eij öfwer 1/3 dehl emot den swänksa swarande, at de tryggt kunde när gräst-landet å denna sidan fiellryggen begynte tryta af renarnes myckenhet och lapparnes tätare sammansittande, flytta på några weckor öfwer fiellryggen in på norrnska sidan,

2:do Blifwa där så mycket bättre emottagne och äga friare handel, hwilken de norrnska dock gierna önskar,

3:tio Skall det understundom händt deraf, at när en rikare svensk lapp innehade ett land å hwilket en annor lapp tillika satt, men igenom den rikares tiltagande i renars antahl af honom wille fördrifwas ifrån samma land för sine renars desto bättre underhållande, far den mindre förmögne lappen öfwer til Norrje och begiär böxell bref på samma landskap, bestående af fiell,

gräsland och små siöar, effter han intet kan erhålla det eller något annat för sig sielf å svenska sidan, och ej heller will wara huusman hos denne eller annor lapp, som kan hafwa större swenskt skatte land än han för sine renar behöfwer; när han således fått det norrska böxel brefwet har han wunnit sitt ändemåhl och då wågar intet den rikare swänska lappen kiöra honom dän, för det tiltahl han sedan förwäntar sig i Norrje, när han kommer dijt at handla, som alla åhrligen om somrarne måste giöra till at afsättja en dehl af sine calf eller lappmudd-skin, som där högre än å svenska sidan betalas och det med norrska pgr, for hwilka han sig åter tillhandlar, den hos dem högälskelige drycken brennevin, som nu å svenska sidan at föras til och försälljas i Lappmarcken wid 100 d:r srmtz wite är förbudit, såsom ock litet salt, krut, bly, walmar och den starcka, swarta tobaken som både lappmänner och qvinnor röka och tugga. Hwilka wahrer de ifrån swänska sidan, sommartiden, icke hafwa kunna, för kiöpstädernas långa- af lägenhet ifrån dem, til 40 mihl och deröfwer, när de icke wid wintermarknaderne, som hålles allenast en gång om åhret wid hwarje hufwudkyrckia i Lappmarken, då kiöpmännerne komma dijt up och sälja dem sådane wahrer, försedt sig med så mycket de åhret om behöfft; men å norrska sidan kunna de nästan få alt sådant i hwarje bondegård; dijt de kunna hafwa föga öfwer 1, högst 2:ne dagars gående eller resa til fots.

4:to Blifwer ock mången lapp under det han är öfwer i Norije, twungen att böxla det land han öster för Kiöhlen heller fiellryggen besitter, som för de norrska fogdarnes eller crono betienters egen w'inst eller nijtälskan för sin öfwerhet skie måste. Är det ett sådant land som någor annor en gång för de i 3:die puncten nembde ordsaker i Norrije böxlat och till skatt är antecknad, så är det ingen bön före, at ock icke denne måste derföre nu til Norije skatta. Härwid bör man likwähl ej förbigå at nemna det, som de danska dock sielfwa ännu ej omörödt heller til äfwentyrs fallit i deras tanckar, nembl:n at de lappar som bo långt wäster om landz kiöhlen och fiellryggen och nu wid gränsemätningen på norrska sidan lemnade, af hwilka rättigheten til skattens upbärande å svenska sidan reserverad är, som föruth nembdes, jemte flere andre

för den ordsaken och på det sättet kommit at betala skatt til Sverige effter förmenande och all liknelse, aldenstund de om winteren icke kunnat bärga sin renmact på norrska sidan, derest landet är smalt, för effterfoljande orsaker skull

1:o at winteren bittidare där infaller och det merendels med rägn och våt snö, som formerar en jsbarck öfwer jorden och den lilla renmåssan där är, så at renarne den eij upgrafwa kunna.

2. Är där ringa renmåssa och knapt til 2000 renars föda, utan widt omkring farande, då likwähl en förmögen och wähl rik lapp kan äga det antahlet.

3:o Är där liten eller, ingen tall eller furuskog, hwars laf renarne älska ibland till sin winterföda.

4. Är landetz smala rimssa för denne tract at säija så wähl som längre fram, af bönder och fiskare bebodt, hwilka eij älska lappen sig förnära, til gräs landetz besynnerl. conservation om sommaren och hwit- el. renmåssans besparande för sig både winter och sommar, emedan bonden den nyttjar till sin boskaps framfödande, dem de gifwa af måssan åtminståne ett om icke 2:ne foder om dagen, hwilket maneer och så brukas å swenska sidan wid boskaps skiötzeln utmed gränssen i Herredahlen, Jemteland och af präster och nybyggare i Lappmarckerne, så wähl som de fläste bönder i Westerbotten. Utan at derföre med rnehra taga sin undflyckt på swenska sidan där utrymmet är bättre och till, ja öfwer 30 mihl innan något roterat bondehemman widröres då likwähl alla hemman i Westerbotten utan nybyggarnes i Lappmarken äro roterade och indelte, hwilken längd at flyttia sig uppå wintren öfwer är ändock intet tillräckelig, utan effter erhållit lof af bönder som hafwa widsträckt utmarck, emot en half eller fiendendels rens och några ostars gifwande, går ned på det bebygda land et och nästan til Öster siökanten med sina renar. Fiell lappens lefnad liknar derföre ganska wähl israeliternes wandring uti öcknen, i ty, de wandra stadigt men komma eij långt i sänder, eller ock som en fiell lapp sielfwer utsagt, kan wähl jämnföras med de fläste wilda diuren hwilka eij länge trifwas på ett ställe, emedan de eij wistas med sina renar och kojja eller tiell öfwer 2:ne à 3:ne weckor hwarken winter eller sommar på ett ställe, utan börja straxt om

wåhren sin boflyttning ned ifrån siösidan upføre så at de i Uhmeå lappmarck wid början af april månad ell:r högst Tiburtij tid passera deras kyrckior Lyckselle och Sorselle samt medan elfwarne ligga fara up åth fiellen så at de i Korsmässö wecka äro där, och sedan färdas af och an fiellen omkring och högsta sommaren wistas til en god dehl på wästra sidan fiellen i Norrje och sedan wända om igen så tidigt at de 3:ne weckor för Michaeli äro utj swenska skogz landet, där de släckta deras gamla brun renar eller tiurar som då äro fetast, men honorne juhltiden, och hafwa deras stabodar til kiöttetz förwarande öfwer winteren och en dehl till wåhren, då de återkomma och renarne för magerhet äro til släckt odugelige. Jämwähl ock måste de den tiden wara i skogz landet för brunstens desto bättre utöfwande af de unga brun renarne som annars intet tålas hos wajjorne eller honorne af de gamla, utan kiöras bort, men i skogen kunna undwika de gamlas åskådande, då alla honorne blifwa med kalf, som annars ej skedde: Sedan passa de sin flyttning effter som winteren med snöns myckenhet påkommer, dock äro de mast åter i det nermaste wid ofwanförmalte deras kyrckior Simonis Judee ell:r Allhellgon mässotiden, sedan fullfölja de sin wandring så småningom alt längre oeh längre utföre; dock så lagandes att mäst alla fyra lappbyarne utj Lyckselle pastorat och Uhmeå lappmarck som äro Uhmeå-, Wåpst-, Ran- och Gran- byn äro på några mihl omkring kyrckiorne marknadz-terminerne därstädes d. 9 januarij och 24 februarij.

Ordsaken till en sådan continuerlig fiell-lapparnes flyttning, af och an, får man dock wähl intet aldeles tillräckna dess egit ostadiga och wilda sinne, utan ock effterföljande skiähl,

1. Renen, som med rätta bör bära det namnet af det han sielf är ren och snygg, och tåler ej hwad orent är, älskar ej det gräs han några gånger öfwerfarit och trampat utj, derfor måste han föras i nytt bete sommaren om.

2. Till fiells måste han, för mygg, padebåskin, trumpe och flere slagz ohyra som honom i wärma sommaren i skogslandet plågar, men i fiellen uppå den kalla snön, och af det där merendels altid blåsande starcka kalla wädret niuter lisa och befrielse derifrån.

3. Fiellappen som är i Uhmeå lappmarck Wåpst- och Ranbyen med några få af Granbyn hafwa intet skatteland utj skogzmarken och således ej heller måsseland och winterbete för sin renhiord, utan måste det lejja af Uhmeå och Granbyens lappar som äro fattigare på renar, men hafwa stora skatteland och föda sig om sommaren mäst af fiske och wintren af det han får af fiellappen för betet på sitt land. Fiell-lappen får således ej längre wara på hwart ställe än ägaren honom tilstädä, eller och at hwitmåssan tillräcker.

4. Hwit eller ren-måssan blir om sommaren effter en dagz sohlskin ell:r blåst så torr och skiör att den under fötten sönder[^] smulas, hwarföre en stor renhiord kunde på kort tid, åtminstone få åhr, förskjämna alt måsslandet, om de hela sommaren om, skulle gå på ett och samma ställe, hälst som måssan långsamt växer och inom 30 åhr är knapt så tiock och stor att bonden eller nybyggaren återigen kan taga den til sin boskaps föda, å den ort han förut den uprifwit och sammanhämtadt.

5:to. De renar som en gång warit til fiells trifwas sedermera sommartiden ej uti skogen, utan längta, tränckta och gifwa sig sielfwa dagehn dijt up åth, så at han will fortare dijt, än lappen, som understundom har swårt at hålla honom hos sig, utan twingar lappen mången gång at fortare skynda med upresan än han sielf will.

6. Den som hafwer en stor renmact som de flästa fiellappar äga til 1,000 å 1,500 och deröfwer, så kan han ej medhinna, at giöra som skogs-lappen wid sine och elda eller röka omkring dem hela sommaren, då warmt är och de til miölkknings hafwa renarne instängde uti sine renshagar, hwilket beswär skogslapparne af Arfwidjaurs församling i Pitheå lappmarck dock icke giöra sig, med ox- eller kiör-, brun- eller tiur, och de unga renarne, utan med miölkrenarne och deras kalftar allenast, i det de låta alla öfrige gå såsom wilda, skogarne omkring hwart dem lyster, utan acktning; se och allenast effter dem en gång om sommaren och när bruntiden med winteren nalkas, sambla dem tilhopa hwar til sin hiord, dereffter de til wåhren sammanhållas och någorlunda acktas. Att ej wara för widlyftig med det som rörer fiell-lap-

pens ostadiga lefnad och boflyttningar med mehra renen och lapp handteringen angående, som ej hörer til mitt undersökande och anförande, will jag härmed sluta det ämnet, och begifwa mig åter til mitt rätta ändamåhl, som är gränssen angående.

Dock om jag med Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd får lof att yttra mina tanckar om lappmarkens bebyggande och upodlande som många omtahla och för ganska nyttigt och möjligit hålla så skall jag det som kortast göra.

At hela den wida sträckning som lappmarkerne bestå utaf, skulle af bönder och åkerbrukare kunna uptagas, det är ogiörligit. Några ställen närmast det bebygda landet och utmed de stora elfwarne som hwarje lappmarck igenomlöpa, och hwaraf lappmarkerne bära sina namn, såsom Uhmeå, Piteå och Luleå, hwilka gränsse commissionen igenom gådt, kunna wähl finnas tienlige för en flitig, drifwande och förmögen man at upodlas och til åker beredas, fast grödan är ganska owiss; det alla nybyggare redan förnummit som sig där nedsatt hafwa, til ungefär 24 st. i Uhmeå lappmarck, 7 i Pitheå och Arieplogs församling, samt 11 uti Luleå lappmarck; men en fattig karl kan intet få sig någon åker, emedan til den fordras långt mera giödzal än af honom kan sammanbringas och på andra orter betarfwas, om icke igenom tidzens längd til 3 á 4 skiähl, som de det räckna, el. 1/2 tunna högst 1 tunna, som är 8 skiähl; hwilket ändock ganska få af desse jnbyggare äga; då likwäi en dehl äro öfwer 100 år gamla. Örträsk i Uhmeå lappmarck är det endaste som bräckt sig till någon större högd. Hit intils hafwa alla nybyggare effter de äldre och senare författningar eller privilegier för dem som uptaga nybyggen utfärdade, allenast betalt til Eders Kongl. Maj:t och Cronan lika skatt som lappen förr giordt af samma land, sedan han ändock til på kiöpet niutit 15 til 20 á 25 frijhets år; så at cronan derwid utij inkomsten intet wunnit. Skall en sådan frijhet för jordeboks skatt, mantahls pgr, contribution och indehning med flére onera, altid continuera, åtminstone många secula igenom, som skie måste, om någre unga karlar af nybyggare söner och andra skola upmuntras at angripa detta wärcket och lappmarkerne blifwa bebygda; så winner ju cronan intet utij sine

inkomster det minsta och publicum ej heller på annat sätt, än något mehra man-bart folk utij riket til äfwentyrs kundré ernåes. Men hwad är det då mer, när de för wärfning, utskrifning och rotering skulle befrijas, som wara borde, om förökningen skulle winnas. At af nybyggare förwänta spannemåhls försträckning til det öfriga landetz jnnewånare är i anseende til hwad ofwan för-mält finnes utan hopp, ty 100:de åhrige nybyggen kunna intet föda sina brukare med kokemiöhl af korn, som är deras endaste utsäde, utan betarfwa försträckning av den gamla landtmannen, mindre meddela något med sig. Boskapsskiötzel och fiske är den endaste handtering och säkraste föde-krok för nybyggaren; af de begge dehlarne, kan wähl den, som är något för sig kommen, meddela sina landzmän liten understöd emot säd och andra nödtorffter i betalning. Men om han det och skall kunna göra, behöfwer han, som alla nybyggare mäst hafwa, ett par mihls landskap på alla sidor om sig, som han är rådande öfwer. Han behöfwer det nemde jag, och det i anseende til största dehlen af landetz ofruchtbarhet. Utan den ringa hårdwalls äng som han igenom glödande omkring nybygget kan förwärfwa sig, äro myrorne dem, som skola föda boskapen som säkrast, hwilka han ej får slå offtare än hwart tredje och högst andra åhret, om de äro rätt goda, will han i början gå tätare på än hwart annat åhr bärga dem. kommer han i mistning af all gröda. De til höbärgning dugelige myror, äro ej häller så tätt på hwarandra at ju han har af nöden den omskrefne widd omkring sitt hemman, om han skal kunna underhålla, som de flästa hafwa, 10, 12 á 15 boskapz nöt. Utj Lulnå lappmark är wäl en nybyggare som föder 20 boskapz creatur, 1 häst, och snart sagt 100 får, men exempel utan like: bruksdrifften som warit där, har satt honom på så goda fötter. Elfstranden är näst myrorne, på en dehl ställen, den andra större utwägen till boskapens underhållande; den är wähl bättre än myrorne, men långt osäkrare, ty några åhr å rad gå mången gång om, då floden wid bärgningstiden, antingen skyljer bort gräset eller och med sand så betäcker det, at lijn sedermera ej kan bäras deruppå; å andra ställen skiärer hon bort gräsmarcken och strör den på sin bottn. Många åhr gå åter förbij, innan jstycken om

währen hinna undanrödja den skogen som dereffter widtager på stranden, och breder nybyggaren ny ängzmarck igen, der sådan tienlig marek finnes, effter nybyggaren sielf det sällan gör, ej heller tid hafwer, som han mäst dagelin sommaren igenom måste som ankan flyta på wattnet, at skaffa sig födan ur diupet. Sielfwa höanden är fisken ej säker om lifwet; ty den hungrige nybyggaren söker om natten och morgonstunden först effter honom, til lifsuppehället, medan han gör det andra arbetet; så fram wäderleken will medgifwat. Fogelfång om hösten och wintren understödjer wähl dess huushåld något, annars skulle han sedan jsarne så starckt betäcka watnet och fiskarne, at han ej kan komma efter dem, snart sagt, swälta ihäl. Tiärusiuderij skulle wähl synas vore ett medel hwarigenom desse lappländske orters upodlare kunde tilskynda sig af sitt arbete, mehra brödföda än de nu hafwa, och undslippa äta färska fisken osaltad och utan bröd; de äro dertil ej heller obenägne, mindre olärde, ty wid hwart nybygge utij Luleå lappmarck åtminstone, finner man til husbehof en tiärdahl inrättad; tiäru stämblor skulle i många tider ej blifwa för dem någon brist uppå, om de änskiönt wore 5 á 6 dubbelt så många till; ty all skogen ligger full deraf och så beqwämelige ut tilgå, at de ej betarfwa dem upbryta, emedan wädrer har dem redan för honom beredt; men hwad är det mehr? Det förslaget stannar dock af de många swårigheter derwid äro, såsom:

1. Skal dertil wara god och starck manshielp, som på de fläste ställen saknas, ehuru alla nybyggare merendels äro wälsignade med många barn, och den fattigaste på andra håfwor, är rikeligast begåfwat dermed; dock är gossarnes antal merendels minst. För födobristen skicka de dem ut på landet at tiena, tils krigztider infalla, då willja de gierna förswara dem hemma, om de äro så stora at de duga dertill.

2. Faller snöen merendels alla wintrar så djup at de med stor möda kunna komma til stumblorne, änskiönt de ligga ofwan jorden. När de skola kunna komma till skogs effter dem, måste skahren wara så starck på snöen at den bär hästen eller oxen, då beswäret derigenom ökes. Och när snön är lös, går dragaren igenom, som hindrar honom ifrån detta arbetet.

3. Få de nu änskiönt fram tjäruweden och densamma lyc-
kel:n bränd, så möter dem åter den odrägligheten med afsänd-
ningen, at han är för lång. Och kan ej komma fram til kiöp-
mannens lastagie platz; wintertiden för wägens längd skull och som-
martiden för de många måtkor och forssar som elfwarne öfwer
alt äro beswärade med, alt effter som de bo högre up i landet.
Man wet hwad svårighet de hafwa i det bebodda landet såsom
Öfwer Calix sockn och Scheleffteå med flere ställen, at få sin tiära
neder, som allenast är 6 til 7 mihlen, och hwad möda borgaren
derwid haft at förmå almogen dertill, som likwähl kan räcknas
äntel:n hafwa jämte smörhandeln, satt en dehl utij så godt wähl-
stånd, at borgaren snarare står i deras skuld än något af dem haf-
wa at fordra; lika som en dehl af Ångermanland wunnit och til-
tagit igenom sin fina och flitiga spanad och wäfnad.

4:de. Swårigheten är den, at winteren öfwer, hinner nybyg-
garen föga mehr än ifrån dess långt aflägsne myror hemkiöra fod-
ret til boskapen, och dess qwinfolk at dem ryckta, fodra och med
varmt wattn eller sörpa underhålla. Renmåssan at hemföra fordrar
ock sin tid, som de ej kunna kiöra många lass om dagen, ej heller taga
mycket på åt gången, för den tyngd som jsen förorsakar, af hwil-
ken måssan är sammanfrusen, til så stort stycke, som den sam-
manlagde högen bestådt utaf. Äfwen fordrar wedkiörslen sin tid,
som ej ringa är, emedan elden i spisen, hwarken natt eller dag
nästan släcknar. Om qwällarne måste det och nödwändigt brinna,
til deras lysande, effter de bespara talgen, om de någon samla
kunna.

Dess fogel-flagor och andra giller skall ock dagel:n effterses,
om räfwen ej skall wittja i stället för ägaren. Biörnhyden att
upsöka, äro honom ej af mindre angelägenhet. Annor willebråd
at effterspana försummar en dehl ej heller. Räf saxarne skola
ock utläggas och gråwårcket ej förloras, då det så wähl som nu
skier, med 8 öre kopparitt betales; hwarpå han ej betarfwar öda
krut och löd, utan med sin båga af snart sagt, den högsta gran,
ekornen faller, och dertill, hela sin lifstid, kan nyttia några få kolf-
war eller runda swarf Wade trä pilar; hwilka äro som ett trä betz-
man giorde, dock med 3:ne rador af örne- eller kiäder-fiädrar på

sidorne af det smala, för desto rättare gång skull, åsatte; med klotet träffar han ekörnen, ja och mården och kiädern, att han måste besöka med sin tyngd den låga mareken, då bå g skytten ej är sen, at förekomma diuretz återqwicknande, om det ej skulle til dödträffat wara. Fastnar träpihlen i granqwistarne, gör han sig wähl den mödan och klifwer up effter honom, kan han ej komma up i furuträdet, räknar han det för ingenting, at nederfällat, ehuru pihlen ej kan wara öfwer en styfwer wärd.

Getter at underhålla til en stor myckenhet och det allmänas understöd kunde man wähl tycka desse nybyggare borde wara för. sedde med, eller åtminstone kunde äga, fast de det nu på inga el:r i det minsta på ganska få ställen, till ringa antal, hafwa. Alla de nybyggen, som wid up och nederresan af de till gränssse commissionen utsände, besökte blifwit, hafwa alsinga ägt. De skulle nog kunna föda dem, utan at befruckta skogarnes ruinerande utaf dem, emedan furuskogen öfwer alt merendels är tunn och gles, samt nästan urgammal, och alsingen liknelse til unga träns upwäxande i stället til de åldrigas aflösande. Det står ock fast, nermast fiellen och fiellmarkerne är all annor skog förtorkad, utom löfträden som conserwera sig, så äldre som yngre, men af de andre slagen skall man äfwen som längre ned i Lappmarken, och i det minsta til 12, 15 à 20 mihlen ifrån gränssen, intet finna någon ung telning uprinna. Det ser också ut, som skulle med tiden fiellmarcken blifwa alt större, och skogzlandet endast igenom tiden, där så aftaga, som utj den bebygde dehlen af landet skier, igenom för mycken brukning.

Hwad nytta som det allmänna nu hafwer så ock kan förwänta i framtiden af en lappmarckisk nybyggare, kan af hwad förmält är lätt uttagas. Hwad skada han deremot förorsakar det allmänna igenom sitt wistande på den orten, så wida ingen bruksdrift der funnes, som undantagas bör, måste man åter beskåda å andra sidan.

1. Den så kallade bebodde dehlen af Wästerbotten, som kan räknas til 6, 8 á 10 mihl ifrån Öster siön, är så gles upodlad, at på flere ställen, några mihl kunna täljas emellan gårdar och byarne, til den dehlens nytttiande sacknas nu desse, som dock

nödigare wore at först åtminstone få i bruuk, som långt mera gagn med sig bringa skulle, eller ock

2:do Fattas detta folcket wid regementets recruterande.

3:tio Förlikes desse nybyggare sällan med lappen, som han will hafwa alt under sin ägo, derföre att twinga lappen med sina renar långt ifrån sig, förbränner mången illa sinnad-nybyggare all hwithmåssan af jorden, på 1 mihl eller par utan om sig, ochhälst där hwarest lappen tillika har sitt fiske; gör marken således onyttig för renarnes bete, och lappen blir nödsakad sielfwilligt öfwer gifwa fisket och följa sina renar åt, til annan ort, längre bort: hwarigenom han mången gång blifwer utan land, kommer en annor lapp til förfång och måste omsidor förlora sin ren-hantering och annan näring; hwaraf och mången tiggare lapp kan upkommit, så wähl som af andra på renarne tilstötte olyckor. Utom den skada han förordsakar för lappen utom sitt eget så kallade district, så betager han

4:to Lappen den platsen at nyttia som nybyggaren innehafwer, lappmarcken blir så mycket mindre för lappen. Den ena tränger ut den andra, så at den ytterst bor måste söka sig annat säte. Der igenom har händt, dock utan skada ännu, at Uhmeå lappen flytt til Åhsille lappmarck, Åhsille lappen til Jemtelandz fiellen, och desse jämwähl in utij Herjeådahlen. Det kan ock ännu gå widare in nom sielfwa riksgränssen, så at de kunna utwigda sig, ända in utij Dahlarne ofwan Serna, Hede och Idre socknar, om desse senare allenast willja dem tillåtat, för deras wild-rens och annor jactt skull, som är de socknars mästa uppehälle. Så länge så tillgår ock rum finnes på swenska sidan, och lapparne äro så wähl sinnade, at de söka effter de orterne går det wähl om; men en dehl fråga intet dereffter, utan gå utur riket aldeles, såsom Rick-Torckel af Åhsille lappmarck tilförrene, en man om 1000 til 12 à 1500 renar, effter berättelse, har flött öfwer på norrska sidan, wäster om det stora Börje fiellet; andra hafwa wähl så ock giordt, fast man det til hwar ock en persons namn just intet wet. De nödgas ock dertill, om lappmarckens bebyggande skall continuera, och det alt mehr och mehr. Norrska riket för dess smalhet såsom angränssande emot Uhmeå, Pitheå Luhleå och Juccasjerfwi

med Enoteckis tingz lag uti Torneå lappmarcker, kan ej bärga just rätt inånga, dock saknas de i svenska renskins handeln, utan lära de twingas at gifwa sig öster ut öfwer ryska gränssen; der de lära finna utrymme nog och wähl blifwa emottagne.

De lappar som redan satt sig på norska sidan, til en dehl twungne dertill af bristen för dem på skatteland och sommarbete å denne sidan, bruka merendels det knepet oss til skada, medan ännu på svenska sidan är bättre winterbete för renarne af hwitmåssa och furulaf, at de med sine svenska släktingar och wänners renhopar, öfverskicka sina med til större dehlen, men siälfwa blifwa qware i Norrje.

5:to Skadar nybyggaren grufweligen skogen, til saknad om bergwärcks anledningar skulle gifwas, förutan den orsaken och de ställen som hämbde äro till lappens fördrifwande, jämwähl å andra til bättre betes winnande för sin boskap, igenom brännande sommartiden, då jorden är torr, hwarmedelst några mihls skog under stundom kan utgå, som till största dehlen aldrig repar sig, derfor ser man stora tracterne stå förtorkade.

Nu kommer man slutel:n at jämnföra publici nytta af begge desse personer nybyggaren och lappen.

Sedan intet hopp är om åkerbruket, och ringa bewändt med ängzmarken, tiäruhandeln har så mycken swårighet, och getter hafwa de inga. Fisken och foglen äter nybyggaren mäst up sielfwer; så blifwer litet eller intet öfrigit, som han kan aflemna, effter såsom nu mäst tillstår hoos de fläste nybyggare. Jag will dock considerera och betrackta dem, såsom de borde wara och långt mera för sig komne. Så att jag skattar dem kunna försällja till andra på annat sätt närande lemmars födande och klädande utj riket, 5 å 6 lispund smör, 2:ne släckte creatur och hela 2:ne dekker get och bockskin åhrligen, såsom rätta nybyggare de der af boskapz skiötzeln lefwa borde. Det hinner likwähl intet up emot lappens afkomst.

En lapp som är rådande öfwer 800 till 1000:de renar, nöijer sig gierna med så stort skattelandz widd, som om skrefwit är, att nybyggaren tar för sig. En sådan måste åhrligen aflåta i svenska handeln 1:o 50 å 60 röda kalfskinn, som til sämbre foderwärc brukas,

2:do 40 til 50 och deröfwer swarta kalfskin, til de så kallade lappmuddars förfärdigande. 3. Kan han utan skade sälja 8 à 10 st. renar til släckt åth bonden, borgaren och andra, som ock nogsam skier, ty få hushåld äro i Westerbotten som ej hafwa renkiött i sitt wisthus. 4:to Wintertiden slacktar merendels lappen för sig och sitt hushåld 1 god ren i hwarje wecka, utom höst slackten af de öfwerflödige gamblare brun-renarne, föryttrar således i det ringaste 30 st rens-hudar. 5:to. Öfwerlåter många wählsmakande rens-tungor, wärma muddstöflar, skoor och handskar med mehra.

Detta öfwerstiger långt wida nybyggarens producter i wärde och nytta. Renshudarne allena, gifwa den norrländske köpmannen god winst. Och huru omistelige äro de jämwähl icke för regementernes beklädande, så wähl som til andras nyttjende, utrikes efterlängtas desse rendiuren och igenom renars planterande, ombeflitat at kunna winnas; men här mindre actas de intet allenast, utan och på sådant sätt willja fördrifwas.

I öfrigit förstår lappen äfwen så wähl at fiska, gildra och bruka båge som nybyggaren. Han har och dertill bättre tid, ty hööbärgningen, höö och wedkiörslen, med flere bonde arbeten, hindra honom intet derifrån. Af lapp barn har lähnetz regemente fått så många recruter som af nybyggare barn. De hafwa ock warit så nögde att tiena som någonsin de senare. Blef det folckslaget upmuntradt och tilhyfssadt, skulle det ej heller dertill blihwa otienligit, som ibland det släcktet finnes äfwen så stort och starckt manskap som ibland andra. Äro och redan goda skjölöpare, som utj en winter campagne, gör större nytta än både de ryske husarer och cossacker. Detta ware nog om desse mina tanckar, hwilkas framförande Eders Kongl. Maj:tt med onåde icke täcks uptaga: förfogandes mig fördenskull til mitt rätte ändemåhl och continuerar berättelsen om 1744 åhrs gränseförrättnings arbete.

